

Tonio Schachinger

Realtimejaren

Vertaling: Kris Lauwerys & Isabelle Schoepen

ROMAN

T
Z
A
R
A

Over het Oostenrijkse schoolsysteem

De gymnasiumopleiding begint in Oostenrijk op je tiende en duurt acht jaar. Van de eerste tot de achtste klas blijft de klassenleraar dezelfde.

In de loop van het schooljaar krijgen de leerlingen regelmatig proefwerken, twee per semester per hoofdvak. De beoordeling gebeurt met een cijfer gaande van 1 (zeer goed) tot 5 (onvoldoende). De achtstejaarsleerlingen moeten de *matura* afleggen, het eindexamen in de hoofdvakken, dat uit een schriftelijk en vervolgens een mondeling gedeelte bestaat. Naast de gewone vakken ben je vanaf de zesde klas ook verplicht om keuzevakken te volgen.

Docenten worden aangesproken met 'professor', ook als die geen doctoraal proefschrift hebben voltooid.

1

Als je de plek voor het eerst ziet, het kasteel met de keizergele façade en de afbrokkelende grijsgele achterzijde, het park met zijn grasvelden en sportterreinen, zijn beboste heuvel en zijn grot, dan is de muur die eromheen loopt en die, afhankelijk van de hellingsgraad van de Argentinier- en de Favoritenstraße tussen twee en vier meter hoog is, waarschijnlijk het laatste wat je opvalt. Waarom zou je tijdens de open dag ook aandacht schenken aan de muur? De kinderen zien immers zoveel andere dingen: de tennis- en beachvolleyvelden, het overdekte zwembad, de gymzaal met parketvloer, de multifunctionele ruimte, de Sala Terrena en, als ze omlaagkijken, de stenen vloer met de grote vloertegels die door de eeuwen heen door duizenden pantoffels glad gepolijst zijn.

Verder laat men de kinderen de voetbalvelden zien, de twee funcourts, het hardcourt, het *firsty*-plein en vooral het Grote Plein dat op alle foto's staat en dat het park met de atletiekbaan eromheen iets officieels, iets highschoolachtigs verleent, ook al zullen de leerlingen daar na de open dag nooit meer spelen, omdat het Grote Plein het voorwerp is van een al jaren aanslepend rechtsgeding, waar het bordje *Verboden toegang, betreden op eigen risico!* naar verwijst.

Van al die dingen weten de toekomstige marianisten nog niets. Men vertelt hen over het aanbod aan vreemde talen, over schoolreizen, uitwisselingsprogramma's, zogeheten extracurriculaire activiteiten, waarin de leerlingen elke denkbare passie gaande van schaken over skiën tot aquariumkunde kunnen botvieren, maar men laat hen niet de plek op de muur bij de docentenkamer zien, waar ondanks een extra laagje verf nog altijd de

naam van de vroegere prefect doorschemert, met erachter *Kinderneuker!*

Het firsty-plein krijgen ze wel te zien, maar zonder uitleg over wat dat is, een firsty, wat het al snel voor ieder van hen zal betekenen om door ouderejaars als firsty te worden behandeld, een heel jaar lang, en dat ze, in weerwil van al hun voornemens, hun plaats in die naar leeftijd geordende voedselketen zullen innemen en zich amper één jaar later op precies dezelfde manier zullen gedragen tegenover de nieuwe firsties: omdat ze anderen niet willen besparen wat ook hun niet bespaard is gebleven.

Het bosplein maakt niet eens deel uit van de rondleiding, dit meest achterin gelegen en slechtste van alle voetbalvelden, dat niet omheind is en geen netten heeft en waar in het midden een eenzame boom staat, maar dat tegelijkertijd ook de beste plek is, omdat je nergens op het grondgebied van de school verder verwijderd kunt zijn van alles, en omdat je meteen daarachter, bij Theater Akzent, in het zicht van de nuntiatuur, de pauselijke ambassade, het makkelijkst over de muur kunt klimmen.

Als de kinderen bij thuiskomst hun indrukken met hun ouders bespreken, het Marianum met andere scholen vergelijken, pro-en contralijstjes maken om een weloverwogen beslissing te nemen, maakt niemand van hen gewag van de muur. Ook Till niet, een kleine roodharige jongen die de muur wel degelijk heeft opgemerkt, die heeft waargenomen en bekeken, in tegenstelling tot veel andere kinderen, voor wie de muur niet meer was dan een ouderwets theaterdecor dat met zijn grijze pasteltinten haast naadloos overging in de horizon.

Maar het zou een vergissing zijn om de verklaring voor Tills afwijkende indruk te zoeken in een bijzonder begrips- of onderscheidingsvermogen, om hem de scherpe blik toe te dichten die hem nu al in staat stelt dingen waar te nemen die de anderen pas op hun veertiende of vijftiende echt zullen zien, namelijk dat ze, in tegenstelling tot andere jongeren op andere scholen, hier opgesloten zitten en dat de muur daar een zeer pragmatische rol bij speelt. Het ligt ook niet aan het feit dat Till zich al verveelt bij de opsomming van de voetbalvelden en al helemaal bij de bezichtiging ervan, dat hij geen strafschop wil nemen en nog minder als hij daartoe wordt aangespoord, Kom op, probeer het toch! Geloof in jezelf!, zoals altijd iedereen gepusht wordt om te voetballen, alsof er niets anders bestaat op de wereld, tot hij ten slotte toch zwicht omdat het wachten van de anderen achter hem een druk veroorzaakt die hij kent van springtorens en waterglijbanen in het zwembad, waar rechtsomkeert maken en vernederd naar beneden gaan op een bepaald moment net zo onmogelijk zijn als springen.

Zijn benen worden bij het nemen van een aanloop zo lang dat hij hoogtevrees krijgt, terwijl het doel steeds meer krimpt en de armen van de doelman in de breedte groeien, en uiteindelijk struikelt hij over zijn eigen voeten zonder de bal ook maar aan te raken.

Till komt overeind en staat er niet één seconde bij stil of dat gênant was. Het is zaterdag, en toen zijn moeder hem met de woorden 'Zo, nu moeten we er écht vandoor!' uit zijn kamer had gehaald en de paar honderd meter naar school had gebracht, had hij al drie uur Assassin's Creed achter de rug, waardoor hij zich nog altijd in die prettige 'los van de echte wereld'-toestand bevond die opkomt als je in andere werelden duikt. Als je in een computerspel iets kunt, muren stukslaan en met het gewonnen hout trappen tot in de hemel bouwen of als parkourloper elke

mogelijke hindernis nemen, dan kan het gebeuren dat je in de werkelijkheid dezelfde heel concrete mogelijkheden ziet als in het computerspel.

Hoe saai is het daarmee vergeleken om je af te vragen of je echt Latijn, Frans of Russisch wilt leren, of je naar die zogeheten halve kostschool wilt gaan en elke dag pas om 17.30 uur naar huis wilt komen, of je je lekker voelt tussen al die kinderen die voetbal en volleybal spelen en zich al op hun tiende kleden zoals ze dat de rest van hun leven zullen doen: groene polohemdjes en bruine bootschoenen, roze polobloesjes en witte spijkerbroek. Hoe saai is alles in vergelijking met kunstwerken waar honderden mensen jarenlang aan hebben gewerkt om ons zo goed mogelijk te vermaken.

Misschien is het voor een kind dat zijn beeld van kostscholen aan de Harry Potter-films en de Harry Potter-games ontleent, normaal om een plek te zien waar het niet thuishoort en zich voor te stellen iemand te worden die daar op zijn plaats is. Misschien denkt Till er ook gewoon niet over na, omdat hij zich tijdens de rondleiding voorstelt hoe hij uit stand tot in de dakgoot en vanaf daar naar de bovenste vensterbank springt, op het hogere gebouw ernaast klautert, over de daken naar de Karlskirche rent om vervolgens vanaf de koepel met zijn armen langs zijn lijf de diepte in te duiken. In ieder geval voelt hij zich goed, als zijn moeder en hij die avond aan de hand van een objectieve lijst vaststellen dat het Marianum voor hem de beste keus is. En zijn moeder is blij hem in goede handen te weten terwijl ze zelf voltijds uit werken gaat.

Beroemde oud-leerlingen zeggen niets over het instituut dat hen heeft voortgebracht, en in een kleine stad als Wenen duiken ze mettertijd vanzelf op. Het gymnasium in de Wasagasse heeft Friedrich Torberg, Erich Fried en Stefan Zweig, het Akademische Gymnasium heeft Arthur Schnitzler, Lise Meitner en Erwin Schrödinger, het Schottengymnasium heeft Johann Nestroy,

Johann Strauss en Ernst Jandl. En zo heeft ook deze school bepaalde mensen waar ze zich op kan beroemen, afhankelijk vanuit welke hoek de maatschappelijke wind net waait. Karl Lueger bijvoorbeeld werd vroeger met duidelijk meer trots vermeld dan nu, en de namen van Hermann von Trenkwald en Fritz Hamburger vallen niet eens of verdwijnen achter de namen van degenen die door mensen als zij verplicht waren te emigreren.

Om andere momenteel inopportune figuren kun je jammer genoeg niet zo makkelijk heen, want als de SA-Obersturmführer-opa, die bij de Olympische Spelen in 1936 tot algemene teleurstelling zo'n slechte beurt maakte dat hij de superioriteit van zijn ras eerder weerlegde dan bewees, als die opa hier al naar school ging, en de vader, die voor ontkenning van de Holocaust bij vonnis werd veroordeeld, en ten slotte ook de zoon, die met zijn aanmatigende gedrag de Oostenrijkse democratie ongewild een grote dienst zou bewijzen, dan heb je als school niet veel mogelijkheden om je te distantieëren.

Maar de Duits-nationalen en rechts-radicalen zijn op het Marianum niet sterker vertegenwoordigd dan in de rest van Oostenrijk, waar ze dwars door alle sociale klassen ongeveer vijftieng-procent van de bevolking uitmaken, en als je de hier overheersende mentaliteit zou willen kenschetsen, dan zou je wellicht voor de term opportunisme kiezen. Een typische oud-leerling van dit instituut is iemand die het al voorhanden zijnde bezit van zijn familie verder vergroot, die als arts, advocaat of ondernemer de praktijk, het kantoor of de firma van zijn vader overneemt, die op zijn zeventiende de pullover die hij boven zijn overhemd draagt schuin over één schouder bindt in plaats van symmetrisch over beide schouders en daarmee het hoofdstuk rebellie voor de rest van zijn leven afsluit.

Till zal nooit zo zijn.

Het zou ook helemaal niet zo erg zijn als Till hier niet op zijn plaats was, want de school is groot genoeg om iemand door de mazen van het net te laten glippen of hem, weliswaar meer uit

achteloosheid dan uit tolerantie, zijn gang te laten gaan en hem misschien niet te steunen, maar toch tenminste met rust te laten.

Dat wil zeggen: de school *zou* dat zijn, als Till in de 1A of de 1C, in de 3B of de 5D was beland, in om het even welke klas behalve de 1B. Want terwijl de school er al jaren naar streeft haar elitaire houding een zo menselijk mogelijk gelaat te geven, is er iemand die zich tegenover alle eisen van de moderne wereld en de voortdurende focus op competenties gedraagt als een onbuigzaam Gallisch dorp. En omdat die iemand voor de 1B de klassenleraar, de docent Duits en Frans, de tutor en op drie van de vijf middagen ook de verantwoordelijke voor de middagopvang is, moeten ook Till en zijn klasgenoten Galliërs zijn: bewoners van een exclave van de werkelijkheid.

3

Wenen trekt zonderlingen aan. Je hebt de gecanoniseerde zonderlingen zoals Helmut Seethaler die al decennialang tegen de openbaarvervoersmaatschappij procedeert omdat hij zijn gedichten met plakband op de wanden van bushokjes wil kleven, de biercasanova die vanuit een of andere dwang vrouwen in de metro vraagt of ze een biertje met hem willen drinken maar in het zeldzame geval dat er iemand toehapt die persoon meteen de rug toekeert en alweer de volgende vrouw aanspreekt. Je hebt de Koning van Sudan, een wat oudere man in zwart pak met rode stropdas en rode baret die in de buurt van Schottentor resideert, twee doctorstitels van de universiteit van Alexandrië heeft en een megafoon; je hebt de oma in het zesde *Bezirk* die een vergeefse strijd voert tegen graffiti en met een emmer bruine verf en een kwast elke tag overschildert, daarbij geen rekening houdend met de kleur van de huisgevel, die bijgevolg aangeklaagd wordt door huiseigenaars die de bruine rechthoeken nog lelijker vinden dan het geklad, en die, tenminste in de ogen van de over-

heid, net zo'n vandaal is als de vandalen tegen wie ze ten strijde trekt.

Maar het bijzondere aan Wenen zijn niet de originele buitenbeentjes, niet het Leeuwerikje van Ottakring, het kleine, al eeuwig oude heertje in pepita pak dat vroeger op de Kärntner Straße met zijn falsetstem vogelgezag imiteerde, of Waluliso, naar wie in de naturistenzone bij de Neue Donau inmiddels zelfs een brug is vernoemd, en ook niet de daklozen of de drugsverslaafden, de junkies die in het zevende Bezirk gedichten verkopen, in kinderlijk handschrift geschreven en gekopieerd, sommige mooi en droevig, andere droevig en verschrikkelijk.

Het bijzondere aan Wenen zijn de krankzinnigen met een burgerlijke façade, die in hoge mate functioneren maar nooit de stad zouden kunnen verlaten, omdat hun misantropische gedrag in geen enkele andere stad zo weinig gevolgen zou hebben. Mensen die bepaald niet buiten de samenleving staan, maar hun beroep in een beschermde omgeving met beperkte aansprakelijkheid uitoefenen: bij het stadsbestuur, op privéscholen of bij de politie, zelfs als ze er op psychisch vlak slecht aan toe zijn. Elke dag kunnen ze hun zelfbeheersing verliezen, omdat ze eraan gewend zijn geraakt in een kleine biotoop naar eigen goeddunken de regels te bepalen die anderen behoren te volgen, en pas wanneer ze buiten hun gewone kader doorslaan, wanneer ze bijvoorbeeld in het Filmmuseum tijdens een Bergman-film een Amerikaanse studente beginnen af te tuigen omdat die volgens hen te veel lawaai maakt, wanneer ze op de tram met hun paraplu in iemands been prikken, systematisch schunnige gedichten naar jonge schrijfsters mailen, wanneer ze beginnen te schreeuwen omdat iemand in een gesloten ruimte uit een plastic fles drinkt – pas dan wordt voor iedereen duidelijk wat degenen die aan zo iemand zijn uitgeleverd allang wisten, namelijk dat het om een krankzinnige gaat, iemand die geen beslissingsmacht over anderen zou mogen hebben.

De vertalers ontvingen voor dit boek een projectbeurs van Literatuur Vlaanderen.

Voor het citaat uit *Basta* van Robert Walser (p. 362) werd dankbaar gebruikgemaakt van de vertaling van Jacq Vogelaar (in *Raster* 74, 1996).

Oorspronkelijke titel: *Echtzeitalter*, Tonio Schachinger
© 2023, Rohwolt Verlag

© 2025 Uitgeverij TZARA / Standaard Uitgeverij nv
Franklin Rooseveltplaats 12, B-2060 en Kris Lauwerijs & Isabelle Schoepen

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Ontwerp omslag en binnenwerk: Herman Houbrechts
Opmaak binnenwerk: www.intertext.be
Auteursfoto: Anna Breit

Eerste druk oktober 2025

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Niets uit dit boek mag op enigerlei wijze worden gebruikt of gereproduceerd voor het trainen van kunstmatige-intelligentie-technologieën of -systemen. Dit werk mag niet gebruikt worden voor tekst- en datamining (artikel 4, lid 3 Richtlijn (EU) 2019/790).

ISBN 978 90 223 4112 4
D/2025/0034/370
NUR 302